

50. ชื่อเรื่อง "นักขายผู้แปลกประหลาด" แห่งร้าน "อุดมพานิชกิจ" พัทลุง ย้อนดูแหล่งมั่วสุมทางปัญญาของ "กวีใต้" ยุค 2490-2520

ผู้แต่ง อีรเชษฐ์ เพชรโชติ

สถานที่พิมพ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. คณะศึกษาศาสตร์

ปี พ.ศ. 2556

ชนิดเอกสาร บทความ

นักเลงหนังสือเก่า นักเขียน กวี นักวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ภาคใต้รำลึกกันมานักต่อนัก ถึงร้านหนังสือร้านหนึ่งเอาหนังสืออายุร่วมกึ่งศตวรรษมาขาย แล้วตั้งราคาตามปก ซึ่งถูกแสนถูก เรียกว่าเหมือนได้เปล่า เพราะราคาแค่ 50 สตางค์ หรือแพงที่สุดก็ 5 บาท หนังสืออายุยาวๆ ขึ้นมาอีก 4-500 หน้า ราคาไม่ถึง 100 บาท เสียงเล่าลือชวนให้หลายคนไปซื้อหาไม่เว้นแม้แต่นักขายหนังสือเก่าในสวนจตุจักรที่เคยลงมาขนหนังสือไปขายเป็นหลายล้ง ร้านนี้มีชื่อว่า “อุดมพานิชกิจ” ตั้งอยู่ใจกลางเมืองพัทลุง ผู้เขียนสนใจเรื่องนี้หลังจากได้รับคำแนะนำจากผู้ใหญ่บางท่านในฐานะคนจังหวัดพัทลุง ผู้เขียนจึงอาสาไปเสาะค้นเบื้องหลังเบื้องลึกของร้านขายหนังสือที่แปลกประหลาดร้านนี้ – จากเครือข่ายหนังสือเมืองกรุงสู่ศูนย์กลางนักเขียนท้องถิ่น ป้ายร้านเก่าๆ นูนขึ้นด้วยแบบอักษรที่ดูเป็นไทย ที่ชื่ออุดมพานิชกิจ ทำหน้าที่หลักหมายให้ผู้คนหยุดหาซื้อหนังสือใหม่และเก่ามารวม 56 ปี บัดนี้มันซิดจาง พ้นรอบๆ สิ้นน้ำเงินที่เคยเข้ม ดูเหมือนจะคลายความขุ่นลงไปมาก ซึ่งมันดูจะแตกต่างไปจากความทรงจำของนิพนธ์ ธรรมรักษ์ เจ้าของร้านคนปัจจุบัน ก่อนที่เรื่องราวทั้งหมดของร้านอุดมพานิชกิจ (สาขา) จะจางหายไปตามกาลเวลา กาลนี้จึงเหมาะควรที่สืบสอบถาม ค้นหาอดีตผ่านเจ้าของร้านผู้หนึ่งขริบอย่างเขา คุณนิพนธ์ก็เล่าว่า ตั้งแต่จำความได้ร้านหนังสือนี้ก็มียู่แล้ว คุณพ่อเคยเล่าให้ฟังว่าในช่วงหลังสงครามโลก ท่านนั่งรถไฟจากพัทลุงไปกรุงเทพฯ ตั้งใจไปหาธุรกิจที่พอจะนำกลับมาทำในเมืองพัทลุงได้ ก็เจอร้านขายหนังสือลดราคา ท่านเลยเหมาหนังสือมาเกือบหมดร้าน “สมัยนั้นพัทลุงยังไม่มีร้านขายหนังสือเลย คุณพ่อนำมาขายไม่นานหนังสือที่ซื้อมาก็หมด ต้องขึ้นๆ ลงๆ กรุงเทพฯ สี่ห้ารอบต่อเดือนเป็นอยู่แบบนี้หลายปี นานเข้าคุณพ่อก็เริ่มรู้จักเจ้าของสำนักพิมพ์ รู้จักวังบูรพา พร้อมๆ กับมองหาธุรกิจใหม่ในวงการหนังสือ ในที่สุดคุณพ่อก็ผันตัวจากผู้ขายมาผลิตหนังสือครบวงจรควบคู่กันไป” คุณนิพนธ์เล่าด้วยน้ำเสียงเรียบเรื่อย เข้ากับบุคลิกตัวเอง ก่อนจะเผยอีกว่า ธุรกิจหนังสือของพ่อเติบโตอย่างรวดเร็ว พ่อจึงหันมาขายอุปกรณ์กีฬาด้วย เพราะในช่วงนั้น ทางกรมส่งเสริมการดูแลร่างกายให้แข็งแรง ปี พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา ธุรกิจผลิตหนังสือของร้านอุดมพานิชกิจสร้างรายได้ให้ครอบครัว “ธรรมรักษ์” มหาศาล เพียงขายหนังสือมือสอง หนังสือเรียนและอุปกรณ์กีฬา เดือนหนึ่งร้านก็ได้เงินเหยียบแสน เมื่อเห็นโอกาสทางตลาดหนังสือ พ่อคุณนิพนธ์จึงหันมาให้ความสนใจที่จะผลิตหนังสือที่เขียนโดยคนในท้องถิ่น โดยใช้เครือข่ายครูอาจารย์และนักปราชญ์ในท้องถิ่น เช่น สนธิกาญจน์ กาญจนานันท์ เป็นผู้หาต้นฉบับมาตีพิมพ์ “พอขายหนังสือที่ลงทุนผลิตเองโดยไม่ต้องพูดถึงว่าคุณพ่อรวยขนาดไหน ลูกทั้งหกคนได้เรียนหนังสือหมด จากคนไม่มีทรัพย์สินเงินทอง คุณพ่อสร้างตัวจนเรามีกินมีใช้ อยากซื้ออยากได้อะไรนับว่าไม่มีขัดสน เป็นบุญคุณของหนังสือล้วนๆ เลย” คุณนิพนธ์กล่าวด้วย

น้ำเสียงภาคภูมิใจ กว่าจะเป็นหนังสือเล่ม ร้านอุดมฯ เริ่มจากรับซื้อต้นฉบับจากนักเขียนในท้องถิ่น แล้วนำมาพิมพ์เอง ขายเอง นับว่าครบวงจรเลยทีเดียว นักเขียนที่เป็นนักเขียนประจำของร้านเท่าที่คุณนิพนธ์จำได้มี “สะสมแอ วงศ์สะอาด, นายจิเล็มหมาด, ส.ต.ต.ปลอด ชูสาย, ส.กาญจนาสน์, รัตนชัย เตสะกุล, เจื่อน ชูสกุล, อ.ประพันธ์ จ. ณ ไพรน้อย” ซึ่งทั้งหมดเขียนงานเป็นร้อยกรองชนิด กลอน 8 เมื่อผลงานพิมพ์ของนักเขียนท้องถิ่นแพร่หลายออกไปสู่ตลาดหนังสือ ต่อมาก็มีนักเขียนและ กวีท้องถิ่นเสนอขายผลงานเข้ามาไม่ขาดสาย “แต่คุณพ่อซื้อเรื่องยังงั้น ราคาเท่าไร ผมไม่รู้เลย” คุณนิพนธ์ออกตัวก่อนจะสรุปว่านักเขียนงานประเภทร้อยกรองเหล่านี้ล้วนเป็นคนในท้องถิ่น ภารกิจ ของร้านจึงทำเพื่อท้องถิ่นด้วยนอกจากเพื่อธุรกิจแล้ว “จำนวนพิมพ์ต่อเล่มต่อครั้งอยู่ราวๆ 3,000 - 5,000 เล่ม ราคาที่ขายต่อเล่มอยู่ระหว่าง 1 – 5 บาท ถ้านักเขียนดังๆ ร้านซื้อต้นฉบับมาแพงก็จะต้อง ขายแพง” คุณนิพนธ์กล่าว จากร้านขายหนังสือเล็กๆ สิ้นค้าเรื่อยๆ ในเริ่มแรก ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา พ่อของคุณนิพนธ์เห็นว่าควรเปิดร้านสาขาอีกร้าน ประการหนึ่งเพราะการเติบโตของ ลูกๆ ที่จะได้มีธุรกิจบริหารต่อไปในอนาคต “พอเปิดร้านใหม่ ร้านเดิมพ่อก็ยกให้พี่ชายคนโตดูแล ช่วงนี้ผมเรียนจบบัญชีจากกรุงเทพฯ พอได้ เมื่อคุณพ่อเปิดสาขาใหม่ ร้านเดิมก็เป็นของพี่ชายไป ผมเข้ามา เรียนรู้การทำธุรกิจหนังสือจากคุณพ่อก็ช่วงนี้แหละครับ” คุณนิพนธ์กล่าวถึงการเปลี่ยนช่วงธุรกิจ ร้านเดิมตั้งอยู่หน้าตลาดเพียรยินดี ส่วนร้านที่เปิดใหม่คือร้านริมถนนรามณรงค์ ห่างจากร้านเดิมไม่ถึง กิโลเมตร พี่ชายของคุณนิพนธ์ดูแลกิจการต่อจากคุณพ่อได้ไม่นานร้านก็ถูกไฟไหม้ในเหตุการณ์ไฟไหม้ ตลาดเพียรยินดีที่เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์อันน่าเศร้าของเมืองพัทลุงเมื่อ พ.ศ. 2518 สูญเสีย ทรัพย์สินไปจนแทบจะสิ้นเนื้อประดาตัว คุณนิพนธ์เล่าว่า “ร้านเดิมถูกไฟไหม้ครั้งแรก คุณพ่อก็ช่วยกู้ ธุรกิจใหม่ แต่หลังจากคุณพ่อเสียชีวิต ร้านของพี่โดนไฟไหม้อีกรอบ ครั้งนี้พี่ตัดสินใจขายร้าน หันไปทำ ธุรกิจอื่นจนปัจจุบัน “เหตุการณ์ไฟไหม้ทำให้ร้านขายหนังสือที่ตกทอดจากคุณพ่อก็มีแค่ร้านผมร้าน เดียว พี่ๆ น้องๆ ทำธุรกิจอื่นกันหมด”

จากยอดขายเรือนหมื่นจนถึง “ไม่ได้ซักบาท” นับแต่ทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา กระทั่งตอนที่ คุณนิพนธ์เข้ามาดูแลร้านขายหนังสือเต็มตัวในช่วงปลายทศวรรษเดียวกัน รายได้ที่เคยอยู่พูนในช่วงเวลา 4 – 5 ทศวรรษก่อนก็ค่อยซบเซาและลดน้อยถอยลงอย่างต่อเนื่อง “ตอนนั้นรายได้ของร้านต่อวัน ลดลงเรื่อยๆ จนปีแรกที่ผมดูแลร้านเองรายได้น้อยเยอะอยู่ ยังพอใจได้แต่ทั้งหมดคืออดีตที่น่าจดจำ เท่านั้น ตอนนี้โดยเฉพาะสองสามปีที่ผ่านมา ผมบอกตรงๆ เลยว่า บางวันขายไม่ได้สักเล่มก็มี” เขา เล่าปนเสียงหัวเราะขึ้นๆ พร้อมกับพยายามหาเหตุผลอธิบายถึงความเสื่อมถอยนั้นว่าอาจจะเป็นเพราะ มีร้านหนังสือเกิดใหม่เยอะในส่วนหนังสือเรียน ทางรัฐบาลก็แจกฟรีในระดับพื้นฐาน ปรัชญาการณีนี้อาจทำให้ร้านอุดมพาณิชย์จอยู่ต่อไปอีกไม่ได้ “ผมลืมบอกไม่ว่า หนังสือเก่าที่เคยขายดีในช่วงแรก พอ ถึงช่วงปี พ.ศ. 2530 กว่าๆ นักอ่านกลับนิยมซื้อหนังสือเล่มที่นำมาจากกรุงเทพฯ ทำให้ขายหนังสือ ของนักเขียนท้องถิ่นได้น้อยลงและเหลือเยอะมาก หนังสือที่ขายในร้านที่เห็นอยู่ตอนนี้ล้วนเป็นหนังสือ ที่เหลือจากเมื่อก่อนทั้งสิ้น” คุณนิพนธ์กล่าว ร้านอุดมพาณิชย์ (สาขา) จำต้องปรับเปลี่ยนสินค้า เพื่อ

ความอยู่รอดของร้าน คุณนิพนธ์เล่าว่า จากเดิมที่สินค้าจำพวกอุปกรณ์กีฬา หนังสือเรียน นิราศของคนที่ท้องถิ่นขายดี เมื่อมีร้านขายหนังสือเปิดใหม่นำหนังสือแปลกแตกต่างและหลากหลายလာรุมขาย หนังสือในร้านของเขาก็ขายยากขึ้น นอกจากนั้นร้านที่ขายเฉพาะอุปกรณ์การเรียนก็เปิดขึ้น ร้านอุดมฯ ก็ได้รับผลกระทบอีก ทำให้สินค้าที่มีอยู่ในร้านขายไม่ออก

“อุดมพานิชกิจ” ในฐานะสำนักหนังสือในภาคใต้ คุณนิพนธ์กล่าวถึงการบริหารจัดการร้านในแบบของตนว่า ถึงตอนนี้เขาเจอปัญหาที่จะจัดการร้าน แม้จะทรงจำถึงอดีตที่รุ่งเรือง มีนักเขียนมาหาหลายตาเข้ามา มีผู้ซื้อผู้อ่านเข้ามาเยี่ยมเยียนไม่ขาดสาย แต่เมื่อถึงวันนี้วรรณกรรมท้องถิ่นกลับกลายเป็นสิ่งที่ล้าสมัยไปเสียแล้ว ฐานะของสำนักพิมพ์อุดมพานิชกิจก็ย่อมที่จะกลายเป็นอดีตไปด้วย “ใจหนึ่งก็ต้องการให้มันกลับมารุ่งเรืองอย่างเก่า แต่ความจริงมันก็คือความจริง ผมเลยเปลี่ยนประเภทหนังสือในร้านมาเน้นขายหนังสือสามแนว หนังสือธรรมะ สองหนังสือมือสอง สามหนังสือเก่า ผมทำธุรกิจแบบสบายๆ ไม่รีบไม่แข่งขันกับใคร ทำเพื่อความสุขทางใจ เพราะเห็นว่าเป็นอาชีพที่ตกทอดมาจากคุณพ่อ เรื่องเงินทองผมไม่ขัดสนอยู่แล้ว ร้านเราจึงไม่เน้นกำไร” พูดจบคุณนิพนธ์ก็ยิ้มกว้าง ขณะที่แววตาฉายให้เห็นว่าเจ้าของมันเข้าใจชีวิตดีแค่ไหน ประเภทหนังสือที่ตนเองขาย อาจทำให้คุณนิพนธ์ทำความเข้าใจกับความเสื่อมถอยของโอกาสทางธุรกิจเล็กๆ มากขึ้น เหตุที่คุณนิพนธ์ไม่นำหนังสือใหม่ที่ผลิตในปัจจุบันมาขายในร้านเนื่องจากเห็นว่าหนังสือที่ผลิตในสมัยนี้ มันมีหลายแนวก็จริง ส่วนใหญ่มักจะเล็มหนา ราคาแพง สารน้อย เมื่อบวกกับนิสัยส่วนตัวที่นิยมของเก่า ชอบทำอะไรตามใจตัวเอง ที่ขายหนังสือธรรมะเหตุผลหนึ่งของตนชอบอ่านอยู่แล้ว ส่วนอีกเหตุผลคือไม่ชอบเวลาเดินดูร้านหนังสือในห้างฯ เขาจะเก็บหนังสือธรรมะในมูมอ๊บ บางร้านเป็นเหมือนหนังสือโชว์ ทำให้คนไม่มีโอกาสได้อ่านหนังสือธรรมะ “ผมเลยคิดทวนกระแส ทำร้านขายหนังสือธรรมะเสียเลย” เขาเล่ากลัวเสียงหัวเราะ นักขายหนังสือเก่าจากกรุงเทพฯ รับซื้อไปเพื่อนำไปปั่นราคา แต่คุณนิพนธ์กลับยังขายเหมือนให้ฟรี “ตอนนี้ผมอายุ 67 ปีแล้ว ลูกชายทั้งสองก็โตแล้ว ผมจึงไม่คิดหวังอะไรมาก ขออยู่แบบสงบๆ บ้าง ทุกวันนี้ถือว่าชีวิตมีความสุขที่สุด ทำงานเท่าที่อยากทำ ได้ใช้ชีวิตอยู่กับสิ่งที่รักที่ชอบ แค่นี้ผมถือว่าคุ้มค่าแล้วที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ส่วนตัวผมมันชอบอ่านหนังสือธรรมะของท่านพุทธทาสกับหลวงพ่อบุญญามาก เพราะหนังสือของท่านนี้แหละที่ทำให้ผมคิดและเป็นอย่างทุกวันนี้” คุณนิพนธ์บอกด้วยน้ำเสียงเนิบช้า นักขายที่ถูกกล่าวขวัญว่า “ประหลาด” แย้มว่าตนไม่ได้ต้องการอะไรมากอีกแล้วในชีวิต เพราะหวังว่าสุดท้ายชีวิตที่มันคงนั่นคือชีวิตที่เดินอยู่บนความสุข ซึ่งคือสายทางที่ตนเลือกเอง แม้มันจะเล็กน้อยในสายตาคนอื่นแต่มันยิ่งใหญ่สำหรับเจ้าตัว ทุกวันนี้ไฟฝันหรือความรู้สึกลอยๆ ได้อย่างมีที่เคียดคิดสมัยหนุ่มๆ ไม่มีอีกแล้ว ชีวิตนี้ไม่ขอแข่งขันกับใครอีกแล้ว “ดูสิครับ ถ้าไม่เชื่อ ร้านผมดูโบราณ สภาพเมื่อหลายสิบปีก่อนเป็นไงตอนนี้ก็ยังคงสภาพเดิม หนังสือเก่าที่เคยขายก็ยังขายอยู่ คงไม่ต้องสงสัยแล้วนะครับว่า เหตุใดผมจึงขายหนังสือเก่าในราคาเดิม รับซื้อเลยครับ เล่มละบาทสองบาทเอง” คุณนิพนธ์ยืนยันว่าเขามีความสุขเสมอที่เห็นคนจ่ายเงินแค่ยี่สิบบาทในขณะที่ได้หนังสือกลับไปทั้งสิบยี่สิบเล่ม มันเป็นความสุขที่เห็นคนอื่นเป็นสุข “มันทำให้เราได้ช่วยเหลือคนอื่น เอื้อเฟื้อต่อเขา ในขณะที่เราก็ออยู่ได้” นักขายผู้แปลกประหลาดทั้งทำ

